

## **TÜRK TİCARET KANUNU VE CMR KONVANSİYONU KAPSAMINDA TAŞIYICININ SÖZLEŞME DIŞI SORUMLULUĞU**

Bilal ÖZEL\*

### **ÖZ**

Taşıyıcının, taşıma hukuku kapsamında akdi sorumluluğunun yanı sıra özellikle haksız fiilinden de sorumlu tutulup tutulamayacağı ve ne ölçüde sorumlu tutulabileceği sorusu 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde tartışmalıydı. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 885. maddesi ile getirilen düzenleme ile bu sorun, büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır. Mezkur hüküm ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun sorumluluktan kurtuluşa ve sınırlamalara ilişkin hükümleri, gönderenin veya gönderilenin zıya, hasar ve gecikme nedeniyle taşıyıcıya yöneltebileceği sözleşme dışı taleplerde de uygulanacağı açıkça düzenlenmiştir. Böylelikle taşıyıcının sözleşmeye dayalı sorumluluğu ile sözleşme dışı talepler karşısındaki sorumluluğu uyumlaştırılmıştır.

TTK 885 (1) hükmü, gönderenin ve gönderilenin sözleşme dışı taleplerini düzenlerken, TTK 885 (2) hükmü, sorumluluk sınırlamalarının uygulama kapsamını genişletir ve taşıma konusu eşyanın zıya veya hasarından

---

\* Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, E-Mail: [bilalozel86@gmail.com](mailto:bilalozel86@gmail.com), ORCID ID: 0000-0001-8997-8571.  
Makalenin Gönderim Tarihi : 08.10.2024.  
Makalenin Kabul Tarihi : 20.06.2025.

kaynaklanan zararlar için sorumluluktan kurtuluş hallerini ve sınırlamasını sözleşme dışı üçüncü tarafların tazminat taleplerinde de uygulanır.

Özünde, bu hüküm CMR 28 (1) hükmüne karşılık gelir. Bu husus TTK 885'in gerekçesinde de açıkça zikredilmiştir. Bu nedenle her iki hükmü de çalışmada nazara alarak taşıyıcının sözleşme dışı sorumluluğunun kapsamı ve sınırlandırılması ortaya konmaya çalışılacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Taşıyıcı, taşıma sözleşmesi, taşıyıcının sorumluluğu, taşıyıcının sözleşme dışı sorumluluğu, sınırlı sorumluluk.

## CARRIER'S EXTRA-CONTRACTUAL LIABILITY UNDER TURKISH COMMERCIAL CODE AND CMR CONVENTION

### ABSTRACT

During the period governed by Turkish Commercial Code numbered 6762, the question of whether the carrier could be held liable not only for contractual obligations within the scope of transportation law but also for tortious acts, and to what extent, was contentious. This issue was largely addressed with the regulation introduced by Article 885 of Turkish Commercial Code numbered 6102. With the aforementioned provision, the provisions of Turkish Commercial Code numbered 6102 regarding exoneration from liability and limitations are explicitly stipulated to apply to extra-contractual claims that the sender or consignee may assert against the carrier due to loss, damage, or delay. Thus, the carrier's liability for contractual obligations has been harmonized with its liability for extra-contractual claims.

Article 885 (1) of the Turkish Commercial Code regulates the extra-contractual claims of the sender and the consignee, while Article 885 (2) extends the scope of application of liability limitations, applying exemptions from liability and limitations for damages arising from loss or damage to the transported goods to third-party compensation claims in extra-contractual circumstances.

Essentially, this provision corresponds to Article 28 (1) of the CMR Convention. This aspect is clearly mentioned in the rationale of Article 885 of the Turkish Commercial Code. Therefore, considering both provisions, an attempt will be made in this study to elucidate the scope and limitation of the carrier's extra-contractual liability.

**Keywords:** Carrier, carriage contract, carrier's liability, carrier's extra-contractual liability, limited liability.

## I. GİRİŞ

Gerek ulusal gerekse uluslararası taşıma mevzuatında taşıyıcının sınırlı sorumluluğu ilkesi benimsenmiştir<sup>1</sup>. Doktrinde sınırlı sorumluluk ilkesinin tercih edilme sebebi, taşıma işinin büyük riskler taşıması, sınırsız sorumluluk hâlinde taşıma işini üstelenecek kişilerin azalması, taşıma ücretinin yüksekliği sebebiyle bunun sigorta primlerine yansiyacak olması, taşıma maliyetlerinde artış gerçekleşmesi ve bu artışın taşımaya konu emtianın piyasa fiyatlarını yukarı çekecek olması şeklinde gösterilmektedir<sup>2</sup>.

CMR 28 (1) ile sözleşme dışı sorumluluğun CMR Konvansiyonuna<sup>3</sup> tabi taşımalar bakımından sözleşme sorumluluğu ile aynı esaslara tabi tutulması uluslararası bir düzenlemenin özellikle ulusal iç hukukun uygulama alanına girecek haksız fiil sorumluluğunun olduğu durumlarda farklı sorumluluk rejimlerinin yeknesaklığını sağlamak olduğu söylenebilir<sup>4</sup>. Taşıyıcı, eşyanın zarara uğraması veya teslimin gecikmesi hâlinde sorumluluğunun münhasıran ve kapsamlı bir şekilde CMR m. 23 ila 27'ye tabi olduğuna ve yarışan sorumluluk sebepleri esaslarına ilişkin yeknesak olmayan ulusal hukuk nedeniyle sorumluluğunun artmayacağına güvenebilmelidir.

---

<sup>1</sup> Örneğin, 6762 sayılı TTK m. 1112; 6102 sayılı TTK m. 1186; CMR Konvansiyonu m. 23; TSHK m. 124; CIM m. 30; CIV m. 30; Varşova Konvansiyonu m. 22; Hamburg Kuralları m. 6. Örnekler için bkz. Adıgüzel, B.: Taşıma Hukuku – Deniz Ticareti Hariç, 3. Baskı, Ankara 2020, s. 24; Seven, V.: Taşıma Hukuku, Eskişehir 2010, s. 18.

<sup>2</sup> Adıgüzel, *Taşıma Hukuku*, s. 24; Karan, H. / Kara, Ö. / Varan, İ.: Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon – CMR Şerhi, 2. Baskı Ankara 2020, s. 579; Seven, *Taşıma Hukuku*, s. 18.

<sup>3</sup> Sınırötesi karayolu taşımacılığı için 19.5.1956 tarihli Eşyaların Karayolu ile Uluslararası Nakliyatı için Mukavele Hakkında Cenevre Konvansiyonu (CMR) uygulanır. CMR Konvansiyonunun 1. maddesine göre, bu Konvansiyon, sözleşmede belirtildiği üzere eşyaların teslim alınacağı yer ile teslim için belirlenen yerin, en az biri akit devlet olmak üzere iki farklı devlette bulunması halinde, malların karayoluyla ücret karşılığında araçlarla taşınmasına ilişkin her sözleşmeye zorunlu olarak uygulanır.

<sup>4</sup> Basedow, J.: *Der Transportvertrag*, Tübingen 1987, Art 28 CMR, Rn. 1.

Hüküm, taşıma sözleşmesi kapsamında taşıyıcı için öngörülmüş olan sorumluluktan kurtuluş ve sorumluluk sınırlamalarına ilişkin hükümlerin sorumluluk dışı taleplerle işlevsizleştirilmesinin ve sorumluluk rejiminin bertarafının önüne geçmeyi amaçlamaktadır<sup>5</sup>. Böylelikle sözleşme dışı sorumluluk yoluyla taşıyıcının durumu ağırlaştırılamaz<sup>6</sup>. Özellikle eşyanın zıya ve hasarı halinde borçlar hukuku temelli haksız fiile dayanılarak taşıyıcının sorumluluğuna gidilmesi söz konusu olabilir. Taşıyıcının sözleşmeyle üstlenmiş olduğu sorumluluk rejimi aynı şekilde haksız fiil sorumluluğunda da geçerlidir. Sebepsiz zenginleşme veya vekâletsiz iş görmeden doğan sorumluluk da bu kapsamdadır<sup>7</sup>. Sözleşme müzakerelerinde (culpa in contrahendo) kusurdan doğan haklar da doğası gereği sözleşme dışıdır ve bu nedenle taşıyıcının sorumluluğuna ilişkin sınırlandırmalara tabidir<sup>8</sup>. Yine zilyedin sorumluluğuna ilişkin medeni hukuk temelli bir sorumluluk açısından da durum aynıdır<sup>9</sup>.

Ayrıca hüküm, taşıyıcıyla sözleşme ilişkisi içinde bulunmayan, taşıma sözleşmesine yabancı üçüncü kişileri de sorumluluk rejimi konusunda eşitlemektedir. Başka bir deyişle, TTK m. 885 hükmünün getirmiş olduğu rejim, taşıyıcının taşıma sözleşmesinin tarafları veya üçüncü kişi ayırımını kural olarak kaldırmaktadır. Bu durum taşıma sözleşmesinin tarafı olmayan kişilere karşı haksızlık niteliğinde değildir; çünkü çoğunlukla bunlar taşıma faaliyetinden yararlanan kişi

<sup>5</sup> Akıncı, Z., Karayolu ile Milletlerarası Eşya Taşımacılığı ve CMR, Ankara 1999, s. 152; Schmidt K. / Herber R. / Jesser-Huß H., Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 7, Transportrecht, B. 3, München 2014, § 434 HGB, Rn. 1; Karan / Kara / Varan, CMR § 28, N. 28(G)1; Kehl M. (Knorre J. / Demuth K. / Schmid R.), Handbuch des Transportrecht, 2. Auflage, München 2015, D.I, Rn. 27; Koller, § 434 HGB, Rn. 1; Skradde, S., Schadenersatz im Transportrecht - Der ersatzfähige Schaden des Transportrechtes, Berlin 2016, s. 388.

<sup>6</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 1.

<sup>7</sup> Akıncı, s. 152; Basedow, Art 28 CMR, Rn. 4; Erdil, E., Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku – İçtihatlı CMR Konvansiyonu Şerhi, B. 2, İstanbul 2015, s. 459; Fremuth F. / Thume K. H., Kommentar zum Transportrecht, Heidelberg 2000, § 434 HGB, Rn. 7; Skradde, s. 363.

<sup>8</sup> Basedow, Art 28 CMR, Rn. 5; Koller, § 434 Rn. 4; Schaffert (Ebenroth/Boujung/Joost/Strohn), Handelsgesetzbuch, Band 2, §§ 343-475 h Transportrecht Bank- und Börsenrecht, 2. Auflage, München 2009§ 434 HGB, Rn. 10.

<sup>9</sup> Basedow, Art 28 CMR, Rn. 4; Koller, § 434 HGB, Rn. 1.

konumundadır<sup>10</sup>. Ancak bu imkân TTK m. 886'ya göre, taşıyıcının veya yardımcılarının zarara kasten veya pervasızca bir davranışla ve böyle bir zararın meydana gelmesi ihtimalinin bilinciyle işlenmiş bir fiilin veya ihmalinin sebebiyet vermesi halinde hem taşıma sözleşmesinin tarafları hem de sözleşmeye yabancı (üçüncü) kişiler bakımından ortadan kalkmaktadır<sup>11</sup>.

TTK'da yer alan hüküm eşyanın taşınması sebebiyle meydana gelen zıya, hasar ve gecikmeden doğan tazminatı düzenlemektedir. Sözleşmenin tarafı veya üçüncü kişilerin bedensel zararından doğan talep hakları hükmün kapsamı dışında olduğundan, sorumluluk sınırlamasına ilişkin imkândan taşıyıcı yararlanamayacaktır<sup>12</sup>.

Belirtmek gerekir ki, CMR 28 (1) ve TTK 885 hükmü yalnızca taşıyıcının sözleşme dışı sorumluluğunda sınırlı sorumluluk rejimini düzenlemektedir. Gönderenin sorumluluğu madde kapsamına alınmamıştır. Bunun sebebi CMR Konvansiyonunda gönderenin sözleşmeden doğan sorumluluğunun da sınırlı sorumluluk kapsamına dâhil edilmemiş olmasıdır<sup>13</sup>. Ancak TTK 864 ile kaynak CMR Konvansiyonundan ayrılarak, sınırlı sorumluluk rejimi gönderen bakımından da kabul edilmiştir<sup>14</sup>. Bu nedenle TTK 864 (2) yollamasıyla TTK 885'te düzenlenen sözleşme dışı taleplerden doğan sorumluluğa ilişkin hükümler gönderen için de geçerli olacaktır.

TTK 885'te taşıyıcıya karşı sözleşme dışı talepte bulunacak kişiler iki ayrı kategoride ele alınmıştır. TTK 885 (1)'de gönderen ve gönderilenin sözleşme dışı talepleri, 2. fıkrada üçüncü kişiler düzenlenmiştir. Mezkûr hüküm Alman Ticaret Kanunu ile paralellik gösterirken, CMR 28'de ise bu şekilde bir ayırım yapılmamıştır.

<sup>10</sup> Koller, § 434 Rn. 1.

<sup>11</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 15.

<sup>12</sup> Basedow, Art 28 CMR, Rn. 7.

<sup>13</sup> Karan / Kara / Varan, CMR § 28, N. (G)2.

<sup>14</sup> Alman Hukukunda ise gönderenin sınırlı sorumluluğu ilkesi önce Alman Taşıma Hukuku Reformu ile 1998 yılında yapılan düzenleme ile benimsenmiş, daha sonra ise bu konuda doktrinde yapılan eleştiriler dikkate alınarak 2013 yılında gerçekleştirilen Deniz Hukuku Reformu ile terkedilmiştir. Gönderenin sorumluluğu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Eminoğlu, C., Türk Ticaret Kanunu'nun 864. maddesi Kapsamında Gönderenin Kusursuz Sorumluluğu, GÜHFD 2015, C. XIX, S. 3, s. 25 vd; Özel, B., Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Karayolu ile Eşya Taşımalarında Gönderenin Sorumluluğu, İstanbul 2021 s. 69 vd.

## II. CMR 28 (1) DÜZENLEMESİ

CMR 28 (1) hükmü “İlgili yasaya göre, bu Sözleşmeye göre yapılan taşımadan doğan zarar, hasar veya gecikme, mukavele dışı bir isteme yol açtığı hallerde, taşımacı, sorumluluğunu kaldıran veya ödeyeceği tazminatı tespit eden yahutta sınırlayan bu Sözleşme hükümlerinden yararlanabilir” şeklindedir. Konvansiyon münhasıran taşıma sözleşmesinin düzenlenmesi ile ilgilidir. CMR 1’e göre Konvansiyon “ *tarafların ikametgahı ve milliyetine bakılmaksızın ücret karşılığında yüklerin taşıt ile karadan taşınmasına ait her mukaveleye*” uygulanacaktır. Bu nedenle, CMR 28, ilgili ulusal hukuk uyarınca, aksi takdirde Konvansiyon kapsamı dışında kalacak olan sözleşme dışı bir talep hakkının mevcut olduğu durumları ele almak üzere getirilmiştir<sup>15</sup>. CMR Konvansiyonu tarafından sorumluluktan muaf tutulan bir taşıyıcı, aynı olaylara ilişkin olarak haksız fiilde daha büyük bir sorumluluğa sahip olmamalıdır<sup>16</sup>.

CMR 28 (1), 17. maddede düzenlenen zıya, hasar ve gecikme halinde sözleşme dışı taleplere bir sınırlama getirmektedir. CMR 28 sadece özen ve gecikme sorumluluğu ile sözleşme dışı talepler arasındaki ilişkiyi düzenlemektedir. Bu sözleşme dışı talepler, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme, malik-zilyet arasındaki ilişki, vekâletsiz iş görme, culpa in contrahendo gibi sebeplere dayanabilir<sup>17</sup>. Taşıyıcının taşıma işi sebebiyle eşyaya verilen zarar ve gecikme hali dışında kalan özel sorumluluk kurallarına veya genel borçlar hukukuna dayanan sorumluluğuna CMR’nin sorumluluktan kurtuluş halleri ve sınırlamaları uygulanamaz<sup>18</sup>. Örneğin bedensel yaralanma gibi zararların talep edilmesi CMR 28 (1)’de

<sup>15</sup> Hill D. J. / Messent A. D., CMR: Contracts for the International Carriage of Goods by Road, Hamburg 1984, s. 150. CMR 28’e göre, sözleşme dışı sorumluluk halinin mevcudiyeti zararı doğuran olaya uygulanacak ulusal mevzuata göre tespit edilecektir. Erdil, s. 460.

<sup>16</sup> Clarke M., International Carriage of Good by Road: CMR, 3. Edition, London 1997, s. 251.

<sup>17</sup> Jesser-Huß, Münchener Kommentar, Art. 28 CMR, Rn. 4.

<sup>18</sup> Heuer K., Die Haftung des Frachtführers nach dem Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straßengüterverkehr (CMR), Hamburg 1975, s. 189; Hill/Messent, s. 150.

sınırlamaya tabi tutulmadığından, bu tür zararların sorumluluk sınırlaması olmaksızın tamamen tazmin edilmesi talep edilebilecektir<sup>19</sup>.

Taşıma sözleşmesinin ihlalinden kaynaklanan talepler sözleşmeye dayalı talep niteliğindedir ve bu nedenle 28 (1). madde uygulanmaz. Bu tür talepler, eşyaya verilen zarar ve gecikmeden doğan sorumluluk söz konusu olduğunda, her halükarda *lex specialis* hüküm olarak CMR 17 kapsamında değerlendirilir. Bu bağlamda, yalnızca CMR Konvansiyonunda düzenlenmeyen başka bir sözleşme ihlaline dayalı talepler de mevcut olabilir; ancak bu durumda sebeplerin yarışması söz konusu olamaz<sup>20</sup>. Yine, taşıyıcının sözleşmeyi hiç ifa etmemesi halinde, bu durum Konvansiyon kapsamına girmeyecektir, zira CMR 17 ve devamı yalnızca taşıyıcının zıya, hasar veya gecikmeden doğan sorumluluğu ile ilgilidir ve dolayısıyla, ister sözleşme ister haksız fiil olsun, herhangi bir ulusal dava hakkı CMR 28 tarafından sınırlandırılmayacaktır<sup>21</sup>.

CMR 28 (1) kişi bakımından taşıma sözleşmesine hiç taraf olmayan ve bu nedenle CMR'ye dayanarak hak talebinde bulunamayan üçüncü kişilerin tazminat taleplerine de uygulanıp uygulanamayacağı tartışmalıdır<sup>22</sup>. Asıl mesele, zarara uğrayan eşyanın ne göndereni ne de gönderileni olan eşya maliklerinin hukuki durumudur, zira bu kişiler ile taşıyıcı arasında bir taşıma işleri komisyoncusu olup, taşıma sözleşmesine yabancı konumdadırlar. Taşıma sözleşmesine taraf olmayan kişilerin de hükmün kapsamında olup olmadığı noktasında CMR 28 (1) sessiz kalmaktadır. Hükmü geniş yorumlayan yazarlar<sup>23</sup>, hükmün üçüncü kişiler açısından da uygulama alanı bulacağını savunurken, hükmü dar

<sup>19</sup> Basedow, Art 28 CMR, Rn. 7; Glöckner H. / Theunis J. (edt), Limits to Liability and Liability Insurance of Carriers Under Articles 3 and 23 to 29 of the CMR, International Carriage of Goods by Road (CMR), London 1987, s. 106; Jesser-Huß, Münchener Kommentar, Art. 28 CMR, Rn. 7.

<sup>20</sup> Hill/Messent, s. 151; Jesser-Huß, Münchener Kommentar, Art. 28 CMR, Rn. 6. Lafzi yorum ile taşıyıcının CMR kapsamı dışındaki sözleşmeye dayalı sorumluluğunun da CMR 28 kapsamına dâhil olduğu fakat bunun amacı aşar nitelikte olacağı yönünde bkz. Clarke, s. 251.

<sup>21</sup> Hill/Messent, s. 151.

<sup>22</sup> Jesser-Huß, Münchener Kommentar, Art. 28 CMR, Rn. 9; Skradde, s. 389.

<sup>23</sup> Heuer, s. 188; Karan / Kara / Varan, CMR § 28, N. 28(Ö)1; Thume/Fremuth, Art. 28, Rn. 6.

yorumlayan yazarlar<sup>24</sup>, gönderen ve gönderilenin dışında kalan taşıma sözleşmesiyle ilgili olamayan üçüncü kişilerin bu sözleşmenin tarafıymış gibi sınırlamalara dâhil olmaması gerektiğini savunmaktadır. Her iki görüşün de haklı argümanlarını dikkate alarak, literatürdeki geniş yorum çerçevesinde bir arabulucu çözüm üretilmiştir. Buna göre, CMR 28 (1), ancak “... taşıma sözleşmesi ile belirli bir iç bağlantısı varsa...” sözleşmesi olmayan bir üçüncü tarafa uygulanabilir<sup>25</sup>. Bağlantı, CMR’nin sorumluluk sınırlamalarının uygulanmasını haklı çıkaracak kadar yakın olmalıdır. CMR 28 (1)’in sözleşme ilişkisinin ötesine genişletilmesine ilişkin koşullar, gönderenin eşya sahibini dolaylı olarak temsil etmesi (taşıma işleri komisyoncusu veya vekil) veya en azından eşya sahibinin açık rızasıyla eşyayı somut riske maruz bırakması halinde her durumda yerine getirilmiş olur<sup>26</sup>.

### III. TTK 885 DÜZENLEMESİ

#### A. Gönderenin veya Gönderilenin Sözleşme Dışı Talepleri

##### 1. Genel Olarak

Taşıyıcı, gönderen ile taşıma sözleşmesinin tarafını oluşturur, gönderilen<sup>27</sup> ise sözleşmenin ilgilisi sıfatına sahiptir. Taşıma sözleşmesinin tarafı olması hasebiyle eşya üzerinde tasarrufta bulunma, taşıyıcıya emir ve talimat verme hakkı kural olarak gönderene aittir (TTK 868 (1)). Ancak şartların oluşması halinde gönderilenin de eşya üzerinde tasarruf hakkı ve taşıyıcıya emir ve talimat verme hakları söz konusudur (TTK 868 (2), 871). Dolayısıyla sözleşmenin gereği gibi yerine getirilmesini taşıyıcıdan talep yetkisi gönderen veya gönderilenin üzerindedir. TTK 885’te düzenlenen sorumluluk sözleşme dışı

<sup>24</sup> Kaya, A.: “Kara Yolu ile Eşya Taşınmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin (CMR) Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I)”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul 1998, sa. 311-333, s. 330.

<sup>25</sup> Jesser-Huß, Münchener Kommentar, Art. 28 CMR, Rn. 11.

<sup>26</sup> Jesser-Huß, Münchener Kommentar, Art. 28 CMR, Rn. 11.

<sup>27</sup> Gönderilen ile ilgili geniş bilgi için bkz. Seven, V.: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK m. 856-893) Hükümlerine Göre Taşıma Hukukunda Gönderilen, Ankara 2012, s. 29.

olduğundan gönderen veya gönderilenin sözleşmenin ihlalden doğan talep haklarını ileri sürmeleri halinde bu hükümler uygulama alanı bulmayacaktır<sup>28</sup>.

Gönderen veya gönderilenin fiili taşıyıcıya (TTK 888) karşı taleplerinde de CMR 28 (1) ve TTK 885 hükümleri uygulama alanı bulur<sup>29</sup>. Ancak kanaatimizce fiili taşıyıcıya karşı gönderen veya gönderilenin sözleşme dışı taleplerinin ileri sürülmesinde TTK 885 (1) değil, TTK (2) uygulama alanı bulacaktır.

Taşıyıcı gönderen veya gönderilenin sözleşme dışı talebiyle karşılaştığında özellikle TTK 875-883, alt taşıyıcı ise TTK 888-889 hükümlerine olmak üzere esasen geçerli bir taşıma sözleşmesine uygulanan TTK 850 vd. hükümlerine dayanarak def'ilerini ileri sürebilecektir. Bu minvalde taşıyıcı örneğin TTK 858 çerçevesinde ispat kurallarından yararlanabilir. Ancak sözleşme dışı talepler bakımından genel hükümler çerçevesinde talepte bulunanın iddiasının ispatı taşıyıcının lehine olacaktır.

## **2. TTK 885 (1)'in Eşyaya Verilen Zararlarla Sınırlandırılmış Olup Olmadığı Sorunu**

Hükmün kapsamı eşyanın zıyaı, hasarı ve geç teslimi sebebiyle tazminat talepleriyle sınırlıdır. Gönderen veya gönderilen tarafından ileri sürülebilecek geçerli bir taşıma sözleşmesinden kaynaklanan TTK 875 ve devamına yönelik talepler ile yarışan bir talep bulunmalıdır<sup>30</sup>. Çünkü taşımaya özgü riskler, yalnızca taşıma sözleşmesinin birbiriyle yarışan sorumluluk sebepleri hükümlerinin bunlara uygun hale getirildiği ölçüde mevcuttur. Diğer sözleşme dışı taleplerin hariç tutulması, yalnızca özel

---

<sup>28</sup> Basedow, Art 28, Rn. 6. TBK 112 uyarınca sözleşmeden doğan yükümlülüklerin ihlaline ilişkin talepler sözleşmeye dayalı niteliktedir ve bu nedenle TTK 885 (1)'e tabi değildir. Taşıyıcı ile gönderen arasındaki sözleşmede yer alan sözleşme hükümlerinin ihlalden doğan zarar eşyanın zıyaı, hasarı ve geç tesliminden kaynaklanmıyorsa ve eşya veya kişi zararları dışında kalan zararlardan, tam zıya hâlinde taşıyıcı ödenmesi gereken tazminat miktarının üç katı ile sınırlı olmak üzere sorumludur (TTK m. 884).

<sup>29</sup> Schaffert (Ebenroth/Boujung/Joost/Strohn), § 434 HGB, Rn. 12; Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 11.

<sup>30</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 11.

hükümle düzenlenen taşıma sözleşmesinden doğan taleplerle yarıştıkları ölçüde geçerlidir. Buna göre, TTK 875 ve devamında düzenlenen sözleşmeden doğan taleplerle aynı konuya sahip olan sözleşme dışı tüm talepler kapsam dâhilindedir.

Kanun koyucunun amacına göre, TTK 885 (1) hükmü yalnızca TTK 875 (1)'de düzenlenen sorumluluk hallerine uygulanacaktır. Bu görüş her şeyden önce Alman hukukunda hükmün lafzıyla desteklenmektedir<sup>31</sup>. Zira Alman Ticaret Kanununun 434 (1) paragrafında açıkça “eşyanın zıya ve hasarı” düzenlenmektedir. Türk Ticaret Kanunun 885. maddesi ise sadece “zıya ve hasar”dan bahsetmiştir. Ancak doğaldır ki, hükümde zikredilen zıya ve hasar eşyada meydana gelen zarardır. TTK 875 (1) uyarınca yalnızca doğrudan eşyada meydana gelen zararların tazmin edildiği, eşyaya verilen dolaylı zararların giderilmesinin ise TTK 880'nin tazminat hesaplaması dikkate alındığında mümkün olmadığı tespit edilmektedir<sup>32</sup>. Buna göre, TTK 885 (1) ile getirilen sözleşme dışı sorumluluğun sözleşmeden doğan sorumluluğa uyarlanması, yalnızca “eşyaya verilen zarar” kategorisindeki zararlar için geçerli olacaktır<sup>33</sup>.

Diğer bir görüşe göre ise, zarar gören tarafın eşyaya gelen dolaylı zarar için tazminat talep etmesi halinde de TTK 885 (1) uygulanmalıdır<sup>34</sup>. Zira TTK 875, 886. madde çerçevesinde bir kusur olmadığı sürece, sorumluluğun kapsamını taşıyan eşyanın değeriyle sınırlayan bağımsız bir sorumluluk sistemine dayanmaktadır. Sorumluluk sınırlama hükümleri, taşıyıcıyı ve sigortacıları, taşımaya özgü hasar riskini en başından itibaren gözden geçirip değerlendirebilecek bir konuma getirmeyi amaçlamıştır. Bu temel fikir göz önünde bulundurulduğunda, taşıyıcının sözleşme dışı taleplerden kaynaklanan dolaylı zararlar için sınırsız sorumluluk kabul etmesi pek mantıklı değildir<sup>35</sup>.

TTK 860. maddenin 2. fıkrası uyarınca refakat belgelerinin zıya, hasarı ve yanlış kullanımı, 872. maddenin 3. fıkrası uyarınca bedelin tahsil edilmeden eşyanın teslim edilmesi gibi birbiriyle yakından ilişkili

<sup>31</sup> Pfirmann M., Die vertragliche und außervertragliche Haftung des Frachtunternehmers wegen Folgeschäden, Berlin 2008, s. 147.

<sup>32</sup> Pfirmann, s. 148.

<sup>33</sup> Fremuth/Thume, § 434 HGB, Rn. 5; Kehl M. (Knorre J. / Demuth K. / Schmid R.), D.I, Rn. 47 Pfirmann, s. 148.

<sup>34</sup> Pfirmann, s. 148.

<sup>35</sup> Pfirmann, s. 148.

durumlara TTK m. 885 (1)'in uygulanması Alman Hukukunda uygun görünmektedir<sup>36</sup>.

Ziya, hasar ve gecikme dışındaki diğer yükümlülük ihhalinden doğan talepler, CMR Konvansiyonunda veya Türk Ticaret Kanununun taşıma işleri kitabında düzenlenmiş olsun ya da olmasın inceleme konumuz olan CMR 28 ve TTK 885 kapsamındaki sorumluluk sınırlandırmalarına tabi değildir. Ancak belirtmek gerekir ki, eşyanın hasara uğraması sebebiyle gönderilenin hasarlı olmayan eşyalarıyla karışma gerçekleşmiş ise bundan doğan dolaylı zararlar da TTK 885 kapsamındadır<sup>37</sup>.

### **3. Sözleşme ile Öngörülen Sorumluluk Sınırlamalarının TTK 885 (1) Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu**

TTK 885. maddeye kaynaklık eden Alman Ticaret Kanununun 434 (1) paragrafında taşıma sözleşmesinde öngörülen taşıyıcının sorumluluktan kurtuluş ve sorumluluk sınırlamalarına ilişkin hükümlerin de sözleşme dışı sorumluluk taleplerine uygulanması düzenlenmiştir. Bu minvalde bir hüküm CMR 28 (1) ve TTK 885 (1)'de yer almamaktadır. TTK 885 düzenlemesi yalnızca kanundan doğan sorumluluktan kurtuluş ve sorumluluk sınırlamalarını içermektedir.

### **B. Üçüncü Kişinin Sözleşme Dışı Talepleri**

Türk Ticaret Kanununun 885 (2) hükmüne göre taşıyıcı, taşıyıcı, eşyanın zıyaından veya hasarından dolayı, üçüncü kişilerin sözleşme dışı istemlerine karşı, sorumluluktan kurtulma sebeplerine ve sınırlamalara dayanabilir. Belirtmek gerekir ki, TTK 885 (2), 885 (1)'in uygulama alanını bir yandan genişletirken, diğer yandan da getirdiği istisnalar ile kısıtlamaktadır.

Türk Ticaret Kanununun 885 (2) anlamında üçüncü kişi taşıma sözleşmesinin tarafı veya ilgisi olmayan kişiyi ifade etmektedir<sup>38</sup>. Bir başka ifade ile üçüncü kişi sözleşmeye tamamen yabancı, taşıma faaliyeti

<sup>36</sup> Koller, § 434 HGB, Rn. 3; Schaffert (Ebenroth/Boujung/Joost/Strohn), § 434 HGB, Rn. 9.

<sup>37</sup> Schaffert (Ebenroth/Boujung/Joost/Strohn), § 434 HGB, Rn. 7.

<sup>38</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 19.

çerçevesinde taşıyıcıya karşı taşıma sözleşmesine veya kanuni bir hakka dayanarak bir talepte bulunamayacak kişiyi ifade etmektedir. Sorumluluktan kurtuluş halleri ve sınırlamaları eşyanın zıya ve hasarı durumunda söz konusudur. Buradan da anlaşılacağı üzere, TTK 885 (2) anlamında üçüncü kişi eşyanın tam ve hasarsız olarak teslim edilmemesinden dolayı taşıyıcının sorumluluğuna başvurabilecek olan kişidir. Bu kişi genellikle eşyanın mülkiyetine sahip olan kişidir<sup>39</sup>.

### 1. Üçüncü Kişinin Sözleşme Dışı Taleplerine TTK 885 (2)'nin Uygulanma Şartları

Taşıyıcının, TTK 885 (2) uyarınca üçüncü kişilerin sözleşme dışı tazminat taleplerine karşı taşıma sözleşmesine ilişkin kanuni sorumluluktan kurtuluş hallerinden ve sorumluluk sınırlamalarından yararlanabilmesi için zararın meydana geldiği anda taşıyıcı ile gönderen arasında TTK 850 çerçevesinde geçerli bir taşıma sözleşmesinin mevcudiyeti şarttır.

TTK 885 (2) yalnızca sözleşmeye yabancı üçüncü kişilerin talepleri açısından uygulama alanı bulur. Yani hükmün uygulanması, başkası tarafından imzalanan bir taşıma sözleşmesine dayanarak taşınan bir eşyanın zarar görmesi sebebiyle üçüncü kişinin sözleşme dışı bir talebiyle gerçekleşir<sup>40</sup>. Ancak taşıyıcı tarafından taşınmayan fakat dolaylı olarak taşıyıcının taşıma faaliyeti neticesinde zarar görmüş eşyanın sahipleri, taşıyıcıya karşı taleplerini sözleşme dışı olarak ileri sürecektir olsalar da TTK m. 885 (2) hükmünün kapsamı dışındadır. Örneğin, taşıyıcının kiralık araçla yaptığı taşımada eşyada oluşan sızıntının araca zarar verdiği halde durum böyledir. Taşıyıcı bu kişilere karşı sorumluluğu bakımından taşıma hukukuna ilişkin kurtuluş hallerine ve sınırlamalara dayanamayacaktır<sup>41</sup>.

Üçüncü kişinin taşıyıcıya karşı talebi eşyanın zıya veya hasarı nedeniyle oluşan zarara ilişkin olmalıdır. Gecikmeye ilişkin tazminat talebini de içeren TTK 885 (1)'in aksine TTK 885 (2)'de açıkça talep konusu sadece eşyanın zıya ve hasarı ile sınırlandırılmıştır. Gecikme halinde sorumluluk doğası gereği sözleşmeye ilişkin bir husus

<sup>39</sup> Rose S., Die Haftung des Frachtführers gegenüber dem Dritteigentümer, Hamburg 2005, s. 141.

<sup>40</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 21.

<sup>41</sup> Skradde, s. 364.

olduğundan, üçüncü kişiler için gecikmeye dayalı bir talepte bulunulması hiçbir zaman mümkün değildir<sup>42</sup>.

Üçüncü kişinin zararının eşyanın zıya ve hasarı dışında örneğin yaralanma sebebiyle malvarlığında eksilmeye neden olma gibi sebeple ortaya çıkması hâli TTK 885 (2)'nin uygulama alanında değildir.

## **2. Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluktan Kurtulma Hâlleri ve Sınırlamalara Dayanmanın İstisnaları**

### **a. Taşımanın Üçüncü Kişi Tarafından Onaylanması veya Biliniyor Olması**

Taşıyıcının üçüncü kişilere karşı sorumluluktan kurtulma halleri ve sorumluluk sınırlamalarına dayanabilmesinin istisnalarından ilki, üçüncü kişinin taşımaya onay vermemesi ve taşıyıcının, gönderenin eşyayı gönderme konusunda yetkili olmadığını bilmesi veya bilmesi gerekmesidir (TTK 885 (2)(a)). Dolayısıyla taşıyıcı iyi niyetli olarak kabul edilip, kanun koyucu iyi niyetli üçüncü kişinin korunmasını eşya sahibinin haklarına tercih etmektedir<sup>43</sup>.

Üçüncü kişinin taşımaya ilişkin rızası açık veya zımni olarak verilebilir<sup>44</sup>. Genel olarak, hak sahibi kişi eşyayı komisyoncu gibi sözleşmeye dayalı olarak taşımak zorunda olan kişiye teslim etmişse taşımaya rıza gösterildiği varsayılır<sup>45</sup>. Yine bu durum, eşyanın onarımı, leasing gibi uzun süreli ve başka bir yere taşınması gerektiği anlaşılan ilişkiler için de geçerlidir<sup>46</sup>. Taşıyıcı gönderenin yetkisinin aşılabileceği yönündeki her belirtiyi dikkate almak zorunda değildir<sup>47</sup>, ancak varsayılan bu rıza sadece öngörülebilir taşıma türünü ve mesafesini kapsar<sup>48</sup>.

---

<sup>42</sup> Fremuth/Thume, § 434 HGB, Rn. 13; Koller, § 434 HGB, Rn. 11; Rose, s. 329-330; Skradde, s. 366.

<sup>43</sup> Skradde, s. 367.

<sup>44</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 23.

<sup>45</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 23.

<sup>46</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 23.

<sup>47</sup> Skradde, s. 367.

<sup>48</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 23.

Üçüncü kişinin rızası yoksa, taşıyıcı yine de, ihmal olmaksızın eşyayı gönderme yetkisinin olmadığını bilmiyorsa, sözleşmeye taraf olmayan üçüncü kişinin sözleşme dışı taleplerine karşı korunur. Taşıyıcı gönderenin yetkili olmadığını biliyorsa veya bilmesi gerekiyorsa bu zaten söz konusu değildir; bu nedenle, yalnızca gönderenin yetkili olmadığına dair belirtiler taşıyıcı açısından bir araştırma yükümlülüğü doğurmaz<sup>49</sup>. Başkalarına ait eşyanın taşıma işleri komisyoncusu veya vekil tarafından ya da bir onarım firmasından sözleşmeli bir tamir servisine gönderilmesi çalışma hayatında neredeyse olağan bir durumdur<sup>50</sup>. Taşıyıcının ihmali, taşıyıcının üçüncü kişinin taşımayı kabul etmediğine yönelik kanaate sahip olması gerektiğinde ortaya çıkar<sup>51</sup>. Örneğin, değerli olduğu bilinen eşyanın çok az güvenlikle gönderildiğinde durum böyledir<sup>52</sup>.

## **b. Eşyanın Üçüncü Kişinin Rızası Dışında Elinden Çıkması**

Taşıyıcının üçüncü kişilere karşı sorumluluktan kurtulma halleri ve sorumluluk sınırlamalarına dayanabilmesinin istisnalarından ikincisi eşyanın, taşıma için teslim alınmadan önce, üçüncü kişinin veya ondan zilyetliği elde etmiş olan kişinin onayı olmaksızın elinden çıkması durumudur (TTK (2)(b)).

Hükümde yer alan eşyanın elden çıkması Türk Medeni Kanunun 989 (1)'inci fıkrasına karşılık gelir. Tazminat talebinde bulunan üçüncü kişi, zilyetliğini eşyanın çalınması, kaybolması veya iradesi dışında başka bir sebeple kaybetmiş kişidir<sup>53</sup>. Bu kişinin hakları, taşıyıcının

<sup>49</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 24.

<sup>50</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 24.

<sup>51</sup> Koller, § 434 HGB, Rn. 14; Schaffert (Ebenroth/Boujung/Joost/Strohn), § 434 HGB, Rn. 22; Skradde, s. 367.

<sup>52</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 24. Eşyanın taşıyıcıya bir taşıma işleri komisyoncusu tarafından teslim edilmesi halinde, komisyoncu taşıma sözleşmesini ister kendi adına isterse bir başkası adına akdetsin, komisyoncunun eşyayı göndermeye yetkili olup olmadığı ancak çok istisnai olarak tespit edilmesi gerekecektir.

<sup>53</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 27; Schaffert (Ebenroth/Boujung/Joost/Strohn), § 434 HGB, Rn. 23. Düzenlemenin para ve hamiline yazılı kıymetli evrak için de geçerli olduğu yönünde bkz. Koller, § 434 HGB, Rn. 15.

sorumluluktan kurtuluş halleri ve sorumluluk sınırlamalarına dayanmasına göre üstün tutulmuştur<sup>54</sup>.

Zilyetliğin kaybı, taşıyıcının eşyayı taşıma için teslim almasından önce gerçekleşmiş olmalıdır. Eşya taşıma sırasında taşıyıcı tarafından kaybedilirse, taşıyıcı sözleşme kapsamındaki def'ilerini sınırlama olmaksızın ileri sürme hakkına sahip olacaktır<sup>55</sup>.

#### IV. CMR 28 (1) ile TTK 885 KARŞILAŞTIRMASI

CMR 28 (1)'de sözleşme dışı talepte bulunmaya yetkili olan kişi çerçevesinin tartışmalı olması, TTK 885'e kaynaklık eden Alman Ticaret Kanununda yapılan taşıma hukuku reformu sırasında dikkate alınarak daha açık bir ifade ile 434. paragrafta düzenlenmiştir. Böylelikle CMR 28 (1)'deki tartışma ulusal mevzuat uygulamasında net bir şekilde çözüme kavuşturulmuştur<sup>56</sup>.

Alman Ticaret Kanununun 434. paragrafında sözleşme sınırlandırmaları da hükmün kapsamına alınmıştır. Türk Ticaret Kanununda ise sadece kanuni sınırlamaları ve sorumluluktan kurtuluş halleri düzenlenmiştir.

#### V. SEBEPLERİN YARIŞMASI

Taşıyıcının davranışı taşıma faaliyetini yerine getirirken hem borca aykırılık hem de haksız fiil teşkil edebilir. Bu durumda sorumluluğu doğuran birden fazla norm ve tazminat talep etme hakkı ortaya çıkmaktadır. Ancak tazminat talebine konu zarar tek olduğundan, hak sahibinin taleplerinin birleşmesi (hakların yarışması) söz konusudur<sup>57</sup>. CMR 28 (1) ve TTK 885 (1) esas itibarıyla taşıyıcının sorumluluğunu doğuran birden fazla sebebin bulunması halinde hak

---

<sup>54</sup> Skradde, s. 367.

<sup>55</sup> Herber, Münchener Kommentar, § 434 HGB, Rn. 27; Skradde, s. 367.

<sup>56</sup> Alman Taşıma Hukuku Reformu taslağında bu çözüm, taşıma hukuku kapsamında bazı sapma anlaşmaları yapılmasına izin verilmesi, ancak bunların da sözleşme dışı talep dayanakları tarafından geçersiz kılınması durumunda ortaya çıkacak değer çelişkisinden kaçınmak için seçilmiştir. Bu hususta bkz. Skradde, s. 364.

<sup>57</sup> Akıncı, s. 152; Arkan, S.: Karada Yapılan Eşya Taşımalarda Taşıyıcının Sorumluluğu, Ankara 1982, s. 170; Karan, Liability, s. 100.

sahibinin bu *sebep yarışmasında*<sup>58</sup> sözleşme dışı taleplerini ileri sürdüğünde işleyecek sorumluluk rejimini düzenlemektedir.

Bir kişinin sorumluluğunun birden fazla sebebe dayandırılması şeklindeki sorumluluk sebeplerinin yarışıp yarışmayacağına ilişkin özel hukuk alanında daha önce iç hukuk bakımından bir düzenleme bulunmamaktaydı. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 60. maddesinde bu husus ilk defa düzenlenmiştir<sup>59</sup>. “*Sebeplerin yarışması*” başlıklı Türk Borçlar Kanununun 60. maddesine göre, “*Bir kişinin sorumluluğu, birden çok sebebe dayandırılabilir hâkim, zarar gören aksini istemiş olmadıkça veya kanunda aksi öngörülmedikçe, zarar görene en iyi giderim imkânı sağlayan sorumluluk sebebine göre karar verir*”.

CMR 28 (1) ve TTK 885 esasen Türk Borçlar Kanununun 60. maddesinde yer alan “*zarar görene en iyi giderim imkânı sağlayan*”<sup>60</sup> hükmünün uygulamasını sınırlandırmakta ve hatta CMR 17 ve TTK 875 çerçevesinde eşitlemektedir. Zira CMR 28 (1) ve TTK 885, TBK 60’da yer alan “*kanunda aksi öngörülmedikçe*” düzenlemesinin örneklerini oluştururlar.

Türk Borçlar Kanununun 60. maddesinin “*hâkimin taleple bağlı olması ilkesi*”ni düzenleyen Hukuk Muhakemeleri Kanununun 26 (1).

<sup>58</sup> Sorumluluk sebeplerinin çokluğu ve birbiriyle ilişkisi hakkında doktrindeki sınıflandırmalar için bkz. Tosun, Ç.: Haksız Fiilden ve Sözleşmeden Doğan Sorumluluk Çerçevesinde Sebeplerin Yarışması (TBK m. 60), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 51 vd. Antalya, G.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II, İstanbul 2017, s. 533; Deschenaux, H. / Tercier, P. (Çeviren: Özdemir, S): Sorumluluk Hukuku, Ankara 1983, s. 214; Eren, F.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B. 21, Ankara 2017, s. 1162; Hatemi, H. / Gökyayla, E.: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, B. 2, İstanbul 2012, s. 268; Oğuzman, M. K. / Öz, T.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 2, Gözden Geçirilmiş B. 10, İstanbul 2013, s. 478; Tosun, s. 55.

<sup>59</sup> Hükmün getiriliş biçimi ve düzenleme tarzı hakkında ayrıntılı inceleme ve eleştiriler için bkz. Buz, V.: “Aynı Şahsın Farklı Hukuki Sebeplerle Sorumluluğu: TBK. m. 60 Üzerine Düşünceler”, BATİDER 2013, C. XXI, S. 2, s. 20.

<sup>60</sup> “*Maddede, öğreti ve uygulamadaki çağdaş gelişmeler göz önünde tutularak, bir kişinin sorumluluğunun birden çok hukukî sebebe dayandırılabilmesi durumunda, hâkimin, kanunda aksine bir hüküm yoksa, zarar görene en iyi giderim olanağı sağlayan sorumluluk sebebine göre karar vermesi öngörülmektedir*” (TBK m. 60 gerekçesi).

maddesine bir istisna getirmediği, hâkimin talep sonucu ile bağlı olmaya devam ettiği doktrinde<sup>61</sup> ifade edilmektedir. Düzenleme Hukuk Muhakemeleri Kanununun 33. maddesi kapsamında “*hâkimin hukuk kuralını re’sen uygulaması ilkesi*”nin bir yansıması olarak yorumlanmaktadır<sup>62</sup>. Bu çerçevede yapılacak değerlendirmede hâkim, zarar görenin ortaya koyduğu vakıaları incelediğinde birden fazla sebebe dayanarak zarar verenin sorumluluğuna gidilebilmesinin şartlarının gerçekleştiği hâllerde, zarar görenin talebiyle bağlı kalmak üzere, zamanaşımı, ispat yükü, sorumsuzluk anlaşmasının geçersizliği gibi konulardan hangisi onun lehine ise, bu sebebin uygulanmasına karar verir<sup>63</sup>.

## VI. İSPAT YÜKÜ

İspat yükünün dağılımına ilişkin genel ilkelere göre, taşıyıcının sözleşme dışı sorumluluğunun tüm unsurları için ispat yükü talepte bulunan kişiye (gönderen, gönderilen ve üçüncü kişi) aittir<sup>64</sup>. Buna karşılık, sorumluluğu sınırlandırmak veya kurtuluş hallerine dayanmak için TTK 885 (1) ve TTK 885 (2)’ye dayanmak isteyen taşıyıcı bu hükümlere dayandığı def’ileri ve özellikler taşıma sözleşmesinin varlığını ispat etme külfeti altındadır<sup>65</sup>. Taşıyıcının taşıma sözleşmesine ilişkin sorumluluk sınırlamalarını ileri sürmesi halinde, ispat yükü ilgili hükümlere, özellikle de TTK 876. ve 877. maddesine göre belirlenir<sup>66</sup>.

<sup>61</sup> Buz, s. 51; Ercan Özler, M.: *Medeni Usul Hukuku’nda Dava Konusu*, İstanbul 2019, s. 356; Hatemi / Gökyayla, s. 280.

<sup>62</sup> Antalya, C. II, s. 534; Buz, s. 51; Ercan Özler, 355-356; Hatemi / Gökyayla, s. 280.

<sup>63</sup> Hatemi / Gökyayla, s. 280. “*Mahkeme tarafın talep sonucu ile bağlı ise de, kanun hükmü ile bağlı olmadığından bunu bulup vakia, talep sonucu ilişkisinden olaya en uygun olanını uygulayacaktır. Yani davacının dayanmadığı ancak mahkemenin kendince uygulamakla yükümlü olduğu kanun hükmü gereği, davalı, davacının talebinden daha fazlasına mahkum edilebilse de, mahkeme davacının talebiyle bağlı olduğundan bundan fazlasına karar veremeyecektir (HMK m. 26, 1)*” (Ercan Özler, 355-356).

<sup>64</sup> Fremuth/Thume, § 434 HGB, Rn. 26.

<sup>65</sup> Fremuth/Thume, § 434 HGB, Rn. 26; Koller, § 434 HGB, Rn. 18; Schaffert (Ebenroth/Boujung/Joost/Strohn), § 434 HGB, Rn. 24.

<sup>66</sup> Fremuth/Thume, § 434 HGB, Rn. 28.

Öte yandan, TTK 886 uyarınca sınırsız sorumluluğun unsurlarına ilişkin ispat yükümlülüğü ise gönderen, gönderilen ve üçüncü kişiye aittir<sup>67</sup>.

CMR 28 (1)'in kişi bakımından uygulanmasını dar yorumlayan görüşe itibar edilirse, gönderen veya gönderilen dışında kalan üçüncü kişilerin sözleşme dışı taleplerinde CMR Konvansiyonu uygulama alanı bulamayacağından, bu kişilerin talepleri ulusal hukuk çerçevesinde ispat kurallarına tabi olacaktır<sup>68</sup>.

## VII. SONUÇ

CMR 28 (1) TTK 885 ve en azından tipik olarak taşıma süreciyle bağlantılı oldukları sürece, sözleşme dışı tazminat talepleri yoluyla taşıma sözleşmesi kapsamındaki sorumluluk sisteminin aşılmasını önlemeyi amaçlamaktadır.

Ne CMR 28 (1) ne de TTK 885 hükmü sözleşme dışı talebin bulunduğu durumda sözleşmeye dayanan talepleri hariç tutar, aksine sebeplerin yarıştığı bir durumda sözleşme dışı taleplere başvuruluyorsa ya da sebeplerin yarışması olmaksızın eşyanın ilgilisi üçüncü kişi taşıma faaliyeti sebebiyle sözleşme dışı istemde bulunuyor ise, onun taleplerini CMR Konvansiyonu ve Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen sorumluluk sınırlamalarına tabi tutmaktadır.

TTK 885 (1)'in uygulama kapsamı dikkate alındığında, taşıyıcı, sözleşme dışı taleplerle ilgili olarak eşyaya verilen dolaylı zarar için sorumluluktan muafiyete dayanabilir. Bu nedenle TTK 885 (1) hükmü, taşıyıcının Karayolu Taşıma Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, Türk Medeni Kanunundan kaynaklanan sözleşme dışı sorumluluk hallerini öngörülebilir ve hesaplanabilir hale getirme etkisine sahiptir.

CMR Konvansiyonunun aksine TTK 885 (2) gönderen ve gönderilen haricinde üçüncü kişilerin sözleşme dışı sorumlulukları bakımından açık bir düzenleme getirmiştir. TTK 885 (2) anlamında üçüncü kişi, taşıma sözleşmesine taraf olmayan ve taşıma sözleşmesine dayalı olarak tazminat talebinde bulunamayacak olan eşya ilgisidir.

---

<sup>67</sup> Fremuth/Thume, § 434 HGB, Rn. 26.

<sup>68</sup> Kaya, s. 330.

## KAYNAKÇA

- Adıgüzel, B.: Taşıma Hukuku – Deniz Ticareti Hariç, 3. Baskı, Ankara 2020.
- Akıncı, Z., Karayolu ile Milletlerarası Eşya Taşımacılığı ve CMR, Ankara 1999.
- Antalya, G.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II, İstanbul 2017.
- Arkan, S., Karada Yapılan Eşya Taşımalarda Taşıyıcının Sorumluluğu, Ankara 1982.
- Basedow, J.: Der Transportvertrag, Tübingen 1987.
- Buz, V.: “Aynı Şahsın Farklı Hukuki Sebeplerle Sorumluluğu: TBK. m. 60 Üzerine Düşünceler”, BATİDER 2013, C. XXI, S. 2, s. 19.
- Clarke M., International Carriage of Good by Road: CMR, 3. Edition, London 1997.
- Deschenaux, H. / Tercier, P. (Çeviren: Özdemir, S): Sorumluluk Hukuku, Ankara 1983.
- Ebenroth C. T. / Boujong K. / Joost D. / Strohn L. / Schaffert W., Handelsgesetzbuch, Band 2, §§ 343-475 h Transportrecht Bank- und Börsenrecht, 2. Auflage, München 2009.
- Eren, F.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B. 21, Ankara 2017.
- Eminoğlu, C., Türk Ticaret Kanunu’nun 864. maddesi Kapsamında Gönderenin Kusursuz Sorumluluğu, GÜHFD 2015, C. XIX, S. 3, s. 25.
- Ercan Özler, M.: Medeni Usul Hukuku’nda Dava Konusu, İstanbul 2019.
- Erdil, E.: Karayolu ile Uluslararası Eşya Taşıma Hukuku – İctihatlı CMR Konvansiyonu Şerhi, B. 2, İstanbul 2015.
- Fremuth F. / Thume K. H., Kommentar zum Transportrecht, Heidelberg 2000.
- Glöckner H. / Theunis J. (edt), Limits to Liability and Liability Insurance of Carriers Under Articles 3 and 23 to 29 of the CMR, International Carriage of Goods by Road (CMR), London 1987.

- Hatemi, H. / Gökyayla, E.: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, B. 2, İstanbul 2012.
- Heuer K., Die Haftung des Frachtführers nach dem Übereinkommen über den Beförderungsvertrag im internationalen Straßengüterverkehr (CMR), Hamburg 1975.
- Hill D. J. / Messent A. D., CMR: Contracts for the International Carriage of Goods by Road, Hamburg 1984.
- Karan, H. / Kara, Ö. / Varan, İ.: Karayolunda Uluslararası Eşya Taşıma Sözleşmesi Hakkında Konvansiyon – CMR Şerhi, 2. Baskı Ankara 2020.
- Kaya, A.: “Kara Yolu ile Eşya Taşınmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme’nin (CMR) Uygulanma Şartları ve Öngörülen Sorumluluğun Esasları (I)”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul 1998, sa. 311-333.
- Knorre J. / Demuth K. / Schmid R., Handbuch des Transportrecht, 2. Auflage, München 2015.
- Koller I., Transportrecht, 9. Auflage, München 2016.
- Oğuzman, M. K. / Öz, T.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 2, Gözden Geçirilmiş B. 10, İstanbul 2013.
- Özel, B., Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Karayolu ile Eşya Taşımalarında Gönderenin Sorumluluğu, İstanbul 2021.
- Pfirmann M., Die vertragliche und außervertragliche Haftung des Frachtunternehmers wegen Folgeschäden, Berlin 2008.
- Rose S., Die Haftung des Frachtführers gegenüber dem Dritteigentümer, Hamburg 2005.
- Schmidt K. / Herber R. / Jesser-Huß H., Münchener Kommentar zum Handelsgesetzbuch, Band 7, Transportrecht, B. 3, München 2014.
- Seven, V.: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK m. 856-893) Hükümlerine Göre Taşıma Hukukunda Gönderilen, Ankara 2012.
- Seven, V.: Taşıma Hukuku, Eskişehir 2010.
- Skradde, S., Schadenersatz im Transportrecht - Der ersatzfähige Schaden des Transportrechtes, Berlin 2016.

Bilal ÖZEL

Tosun, Ç.: Haksız Fiilden ve Sözleşmeden Doğan Sorumluluk Çerçevesinde Sebeplerin Yarışması (TBK m. 60), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.